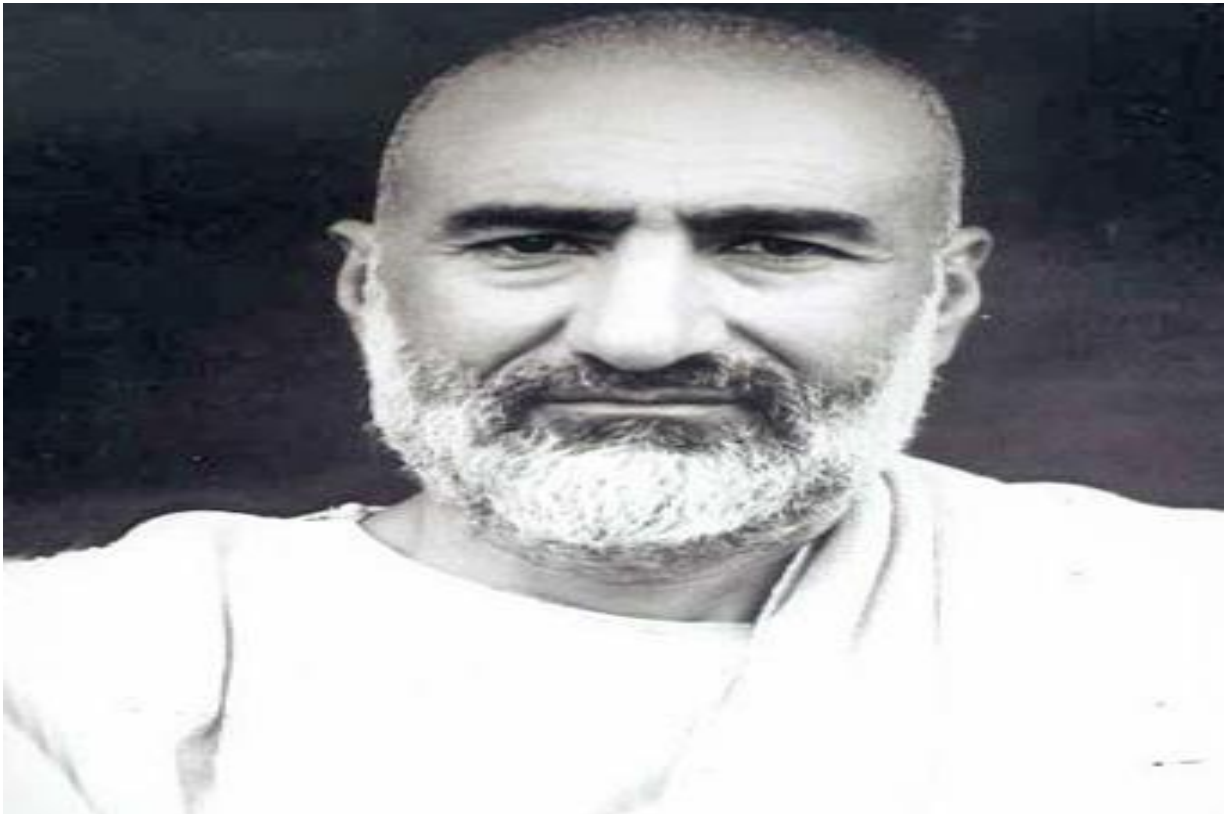

ليكونكى: بهاراتدوگرا (Bharat Dogra).
منبع اودخپريديو نيټه: كريدل «2024-09-23».
ژباړونكى: پوهندوى دوكتور سيدحسام «مل» .

که تاسو دا سړى په یاد ولرئ، په سوله کې
ستاسو باور به هيڅکله مړ نشي

*If You Remember This Man, Your Faith in
Peace Will Never Die*

په دی لاندی تصویر کی خان په 1938 کی د مهاتما گاندي سره په پېښور کی د خپلواکی په پلوی لاریون کی (د عامه یومین څخه)

خان په 1938 کی د مهاتما گاندي سره په پېښور کی د خپلواکی په پلوی لاریون کی (د
عامه یومین څخه)

دادهغو کسانو لپاره ستونزمن وختونه دي چې د سولې پر بنسټ د نړۍ په جوړولو باور لري. هره ورځ داسې ښکاري چې نړۍ د شخړو او حتی د دریمې نړیوالې جگړې د گواښ سره مخ کیږي. په دې سختو وختونو کې دا د ځواک او روزي سرچینه ده که موږ هغه کسان یاد کړو چې د نړۍ په کچه یې د عدالت او سولې لپاره خورا مهمې مرستې کړې دي.

یو داسې ریښتینی ستر شخصیت چې د سولې په لاره کې او د بې عدالتی په وړاندې سوله ایز او د عدم تشدد د مقاومت به هیڅکله هیر نکړي، **خان عبدالغفار خان** دی چې په خپلو پیروانو کې د بادشاه خان په نوم ډیر مشهور دی. با د شاه مطلب پاچا دی، خو دې ستر انسان په زور حکومت نه دی کړی، د خپلو بې شمېره مینه والو په زړونو یې په مینه حکومت کړی دی.

هغه د پاکستان په هغو برخو کې چې د افغانستان پولې ته څېرمه پراته دي، د پښتنو او پښتنو په ټولنو کې زېږېدلی دی. د هغه ډیری کار د دې ټولنو په مینځ کې و چې په پراخه کچه خورا تاوتریخوالی او غچ اخیستونکي گڼل کیږي. خو دا په دغو ټولنو کې ده چې هغه په دوامداره توګه او په بریالیتوب سره د مینې او سولې پیغام خپور کړ، د سوله ایز مقاومت رضاکاران یې رامینځته کړل چې د برتانوي استعمار په وړاندې په ډیرو مبارزو کې ښکیل وو. دوی په جګړه کې وژل شوي پیژندل شوي خو د تاوتریخوالي په وړاندې به لاسونه پورته نه کړي. اخلاقي ځواک چې دوی رامینځته کړی دومره قوي و چې سرتیرو په دې زړور مگر بشپړې وسلې آزاد جنگیالیو باندې د یزو کولو څخه ډډه وکړه. سربازانو غوښتل چې د کلونو لپاره زندان ته ولاړ شي، خو د خپلواکی د مبارزینو د هغه اخلاقي او

اخلاقي ځواک له امله چې دغو خپلواکو مبارزينو رامنځته کړي وو، پر دغو بشپړ سوله بيزو آزادو مبارزينو باندې ډزې نه کولې.

مهاتما گاندي د آزادۍ د غورځنگ له دې مرحلې څخه دومره ژوره الهام اخيستی و چې هغه وويل چې دلته راتلل د هغه لپاره د زيارت په څير و. که څه هم بادشاه خان **مهاتما گاندي** خپل مرشد گڼي، گا ندهي په بدل کې هغه د هغه چا په توگه گڼلی چې د هغه لپاره خورا الهام بخښونکی و.

د هند د آزادۍ د غورځنگ يو ميراث چې نه يوازې د هند لپاره بلکې د ټولې جنوبي اسيا لپاره خورا مهم دی، د بين العقيده هماهنگۍ له دوامدار اهميت سره تړاو لري چې د دې سيمې د سولې، ثبات او سوکالی لپاره خورا مهم دی. .

د آزادۍ د غورځنگ يوه ډېره مهمه لاسته راوړنه دا وه چې يو شمېر ستر مشران، چې هر يو يې په ميليونونو پيروان وو، په دې وتوانېدل، چې د تلپاتې اهميت په ځينو بنسټيزو مسایلو کې توافق رامنځته کړي. له دې څخه يو له بين العقيده هماهنگۍ سره تړاو لري. د کانگريس په مشرۍ د اصلي غورځنگ په دننه کې مهاتما گاندي، بادشاه خان (خان عبدالغفار خان)، جواهر لعل نهرو او مولانا آزاد د بين العقيده هماهنگۍ خورا مهم بنسټونه وو، که څه هم ډيری نورو لویو مشرانو هم پدې کې ډيره ونډه درلوده. **سبها ش چندر بوس** د بين العقيده هماهنگۍ يو بل ستر ستنه وه، چې د آزاد هند په پوځ کې دومره ليدل کيده چې هغه يې متحرک کړ. د کانگريس د اصلي غورځنگ څخه بهر، **بهگت سينگ** او دهغه همکاران د بين العقيده هماهنگۍ او د توکميزو او فرقه ايزو رجحانو سره د قوي مخالفت لپاره د خورا قوي ژمنې لپاره پيژندل شوي. د سترو مشرانو دغه اجماع چې د مليونونو خلکو په پيروي سره د دې مسئلې په اړه د دوی د قوي عقيدې او همدارنگه د دې پوهاوي پر بنسټ وه چې بين العقيده شخړې د لوی مصيبت او تباهي لامل کېدی شي.

د آزادۍ د غورځنگونو ځينې مشران چې د دولت لپاره يې سيکولر رول ته ترجيح ورکوله د مذهب سره په فعاله توگه ښکيل نه وو. په هر صورت مهاتما گاندي د دولت سيکولر رول په منلو سره په منظمه توگه د خلکو په منځ کې د مذهب مثبت رول درک کولو او د مختلفو مذهبونو سره تړلې روحانيت کارولو سره د ځينې خورا مطلوب ټولنيزو - اقتصادي اهدافو لپاره قوي اساس چمتو کولو سره بوخت و. په سيمه ايزو شرايطو کې هغه د ملي پرمختگ د بنسټ په توگه د هندو- مسلمان يووالي باندې ډير ټينگار وکړ، او بادشاه خان هغه مشر و چې په دې لاره کې هغه ته نږدې و. د گاندي دغه قوي تعهد د ټولو مذهبي ټولنو د استازي په توگه د مخکښ سيا سي گوند - کانگريس - په راڅرگندېدو کې مرسته وکړه. د مسلمانو مشرانو په منځ کې تر ټولو لوړ کسان چې راڅرگند شول بادشاه خان (د فرنټير گاندي په نوم هم يادېږي) او مولانا آزاد وو. پخوانی په ځانگړې توگه گاندي ته ډير نږدې و، دوی دواړو وويل چې دوی له يو بل څخه الهام اخيستی. بادشاه خان د خدائي خدمتگارانو په نوم يو تنظيم جوړ کړو چې زياتره يې پښتانه وو.

سره له دې چې په هغه وخت کې پښتانه د تشدد د سختو خلکو په توګه پیژندل کېدل، خو د ۱۹۳۰ لسیزې په اوږدو کې په پېښور او شاوخوا سیمو کې په زرګونو خدایي خدمتګارانو د استعمار او دهغه د ظلمونو په وړاندې د عدم تشدد د مقاومت یوه غوره بیلګه وړاندې کړه. ګاندي هلته خپل سفرونه د زیارتونو په څیر وګڼل. که کوم اقلیتونه لکه هندوان یا سکھان ګواښل کېده، د خدای خدمتګاران چمتو وو چې د هغوی د ساتنې لپاره لوی خطر ونه واخلي. کله چې د چنډر سینګ ګاروالي په مشرۍ هندو پوځیانو ته د استعماري واکمنانو لخوا د خدایي خدمتګارانو د ږزو غوښتنه وشوه، دوی دا کار رد کړ او د دې انکار په بدل کې یې د څو کلونو بند محکوم کړ.

د بین العقیده همغږي دا ډول الهام بخښونکي مثالونه په مکرر ډول د مهاتما ګاندي په مشرۍ د آزادۍ غورځنګ په څو مرحلو کې لیدل شوي. هغه ته نږدې د مولانا آزاد په څېر مشرانو د اسلام او قرآن تفسیرونه وړاندې کړل چې د هماهنگۍ او سولې د همدې روحيې په ساتلو کې ډېر وو.

له بده مرغه استعماري قوتونو دغه مخ پر ودې یووالي د خپلې واکمنۍ لپاره د یو ګواښ په توګه ولیدل او له همدې امله یې د مخالف کمپ څخه د هغو مشرانو د ترویج لپاره هڅې وکړې چې فرقه یي او تفرقه اچونکي اجنډا درلوده. له همدې امله د دویمې نړیوالې جګړې د کلونو په ګډون د څو لسیزو په یوه حساس پړاو کې، د حکومت تر ټولو ځواکمن ملاتړ هغو مشرانو او قوتونو ته ورسېد چې غوښتل یې د هند د بېلابېلو مذهبي ټولنو تر منځ تفرقه او شخړې رامنځته کړي. دې کار دوی پیاوړي کړل چې خپلې ویشونکې اجنډا ته وده ورکړي او د هیواد خورا غمجنې برخې ته لاره هواره کړي چې په ملیونونو خلک یې وژلي او له مینځه یوسي.

ګاندي زړه مات شوی و، خو تر پایه یې د جګړې د کمولو او د سولې د ټینګښت لپاره خپلو هڅو ته دوام ورکړ، د جګړې په سیمو کې یې په لوی خطر کې سفر وکړ او د اوږدې مودې لپاره یې د سولې غوښتنه وکړه. پیری وخت دا هڅې د لویو شخړو سیمو ته د سولې په راوستلو کې د حیرانتیا بریالیتوب درلود. دې هڅو ته یې دوام ورکړ، تر دې چې په ۱۹۴۸ کال کې په خپله هم د یوه جنون په ګولپو ووژل شو.

په دې توګه د بین العقیده هماهنگۍ لویه پروژة د هغه د کنټرول څخه بهر د عواملو له امله په بده توګه ګډوډ شوه، مګر دا باید د بین العقیدوي ټکر د کمولو او د همغږۍ د پراختیا لپاره دهغه د ژوند اوږده هڅو د کمولویا کمولولامل نه شي. د غلط فهمۍ د کمولو لپاره، هغه د مختلفو عقایدو په خلکو غږ وکړ چې د سولې او همغږۍ پر بنسټ ریښتیني روحانیت درک کړي. هغه هغه کسان چې د دیني نصوصو داسې تفسیرونه وړاندې کوي وهڅول چې پخپله هم په دې کار کې ونډه واخلي.

هغه له خلکو وغوښتل چې په مذهبي متنونو کې د تاوتریخوالی په اړه کله ناکله د حوالی له لارې مغشوش نه شي، او ویي ویل چې دې ته اړتیا ده چې په ځانګړي شرایطو

کي وکتل شي نه د عمومي لارښود په توگه. هغه له خلکو هم وغوښتل چې د نورو عقايدو د پوهيدو لپاره د دې مذهبونو د پيروانو د ليد پر اساس، د پوهيدو چلند او خلاص ذهن ولري. هغه په ورته وخت کې وويل، تنگ نظرو ته بايد اجازه ورنکړل شي چې په اوسني وخت کې د پرمختگ، هماهنگي او عدالت خنډ شي. له همدې امله هغه يو متعهد ديني شخصيت و چې غوښتل يې د سيکولر حکومت لاندې د ټولو مذهبونو او عقيدو خلکو او ملحدانو سره په همغږۍ او تفاهم کې ژوند وکړي. د مذهبي پلوه د انسان دا نظر حتی نن ورځ خورا گټور کيدی شي.

بادشاه خان د مهاتما له وتلو وروسته د اوږدې مودې لپاره د گاندي د دې فکر ژوندی مجسم پاتې شو. حتی د پاکستانې چارواکو لخوا په سختو سختو شرايطو کې، هغه د خپل گران پښتون ولس په منځ کې د سولې، عدالت او يووالي په پيغام سره د ميليونونو پيروانو جذبولو ته دوام ورکړ. هغه دا د ټولنيز او اقتصادي عدالت لپاره د تل پاتې او په حقيقت کې د مخ پر ودې انديښني سره يوځای کړه.

دا خبره په واضح ډول هغه وخت رابرسيره شوه کله چې د هند لومړی وزيرې اندرا گاندي هغه ته بلنه ورکړه چې هند ته راشي، د هند پارلمان ته وينا وکړي او د يوه منونکي ملت درناوی ومني چې د هغه خيريه حضور يې له لاسه ورکړی و. د څو کلونو لپاره. هغه د بين العقيده هماهنگي او همدارنگه د ټولنيز او اقتصادي عدالت په اړه په زړه پورې خبرې وکړې. دا يو لوی درس وو چې ليدل يې د پاکستان په زندانونو کې د څو کلونو تيرولو سره سره (د استعماري رژيم له زندانونو څخه مخکې)، هغه د تريخي څخه ډډه وکړه او په ډير مهرباني سره يې خبرې وکړې. د هغه سادگي حتی د مهاتما گاندي څخه يو گام مخکې وه.

اوسنی نسل د داسې سترو مشرانو ميراث ته ژمن دی چې د دوی د بين العقيده هماهنگي او ټولنيز-اقتصادي عدالت د عالي ليد پر اساس د سويلي اسيا د رامینځته کولو لپاره نه ستري کيدونکي هڅې وکړي.

ددې مقالې دليکونکي په اړين څو کرښي:

بهارت ډوگرا اعزازي کڼوینر دی، اوس د ځمکې خوندي کولو کمپاین. د هغه په وروستي کتابونو کې سيارت په خطر کې، د ماشومانو لپاره د ځمکې ساتنه، کله چې دوه جريانونه راټول شوي (د ازادې غورځنگ) او د ماشين څخه انسان (گانديان نظريات زموږ د وخت لپاره). هغه د نړيوال تحقيق لپاره منظم مرسته کوونکی دی

----- په درناوی «24-09-2024»

